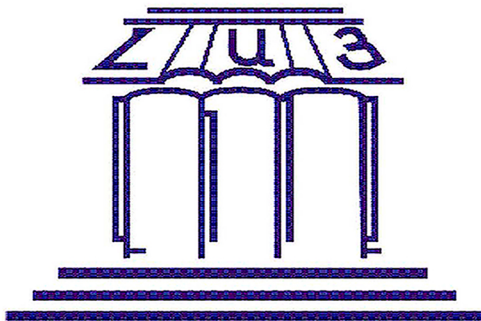

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Պրոլետարները բոլոր յերկրներին, միացե՛ք

Ա. ԱՌԱՆԱՍՅԱՆ

ԾԱՌԱՏՈՒՆԿԻ ՏՈՆԸ

ՅԵՎ

ՆՐԱ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(ՅԵՐԵՔ պատկերներով)

**ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՐՋԱՆԱՅԻՆ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ
ԾԱՌԱՏՈՒՆԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻՆ**

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԳԱՎԳՈՐԾԿՈՄԻ
ՅԵՐԵՎԱՆ—1924

ՏՊԱԳ. ՏՐԵՍՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

634.9

Ա-26

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴԻՐՈՒՄԻ

ԽՖՍՀ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

(Խոյնի քաղաքի քաղաքում)

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ԽՖՍՀ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

(Խոյնի քաղաքի քաղաքում)

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

846853

Պատվեր № 1693

1. ԽԱՌԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ՏՎԱԾ ՈԴՈՒՏՆԵՐԸ

Անգրկովիասի բոլոր հանրապետություններից ծառերով ամենից աղքատը Հայաստանն է. մեզնում կան ամբողջ դավառներ և ընդարձակ շրջաններ, վորոնք բոլորովին մերկ յեն ծառային բուսականությունից: Իսկ դա մեծապես ազդում է Հայաստանի բերքի անհաստատության և կլիմայի չորություն վրա մանավանդ մերձլեռնային և լեռնային շրջաններում:

Ծառերի բացակայությունը տալիս է նաև տնտեսական մի շարք ուրիշ վնասներ, վորոնք կայանում են հետևյալներում:

ա. Ծառերը ձյուն պահելու և նրա հողի մեջ ծծվելու ամենալավ միջոցներն են: Բոլորս նկատած կլինենք, վոր բաց և անծառ տեղերում ձյունը, զարնան արևի ազդեցության տակ, մի քանի օրում հալվում է և, կազմելով արագահոս գետակներ, գնում է ապարդյուն, քանդելով իր ճանապարհին հողը, առաջացնում է ձորակներ և ձորեր, վորով մերկացնում է հողի պարարտ վերնաշերտը:

Այն ինչ յեթե մոտերքսւմ ծառեր կան, ձյունը, մնալով դրանց արանքներում, ուշ ե հալվում և հողը ծծում, հագենում ե թե ձյան և թե անձրեւի ջրերով, վորոնք և ավելացնում են ջրի քանակը աղբյուրներում, գետերում և գետակներում:

բ. Ծառերի ստվերի տակ առուների, գետերի, գետակների աղբյուրների ջրերը ամառվա տապից շատ քիչ են գոլորշիանում և դրա հետևանքով առուները չեն չորանում, և նրանց ջրերը փոխանակ իզուր կորչելու, գործադրվում են արտերի, բանջարանոցների, այգիների վուռգման վրա:

գ. Այն տեղերում, ուր շատ ծառեր կան, գյուղացին, փոխանակ իր անասունների աղպը (փեյինը) աթար շինելու և վառելիքի տեղ գործադրելու, այդ աղպը հնարավորութիւն ունի դաշտ տանելու իր արտերը պարարտացնելու, վորից նրա բերքը զգալիորեն ավելանում ե:

դ. Ունենալով շատ ծառեր, տնկելով արհեստական անտառներ գյուղացին իր տանը, իր ձեռքի տակ ունենում ե թե շինութեան գերաններ, տախտակներ և այլն և թե այլ շինափայտեր սալերի, կամերի, լուծի, կահ-կարասիքի համար: Անծառ և անփայտ տեղերում գյուղացիները այդ բոլոր նյութեղենը առնում են դր-

սից, հետու տեղերից և դրա համար իրանց սուղ միջոցներից մեծ փող են տալիս:

ե. Անծառ տեղերում, գյուղամիջում, տրների առջև և նրա յետևներում նաև հատուկ ծառատեղերում պտղատու ծառեր տնկելով, դրանց պատվաստելով ու խնամելով, գյուղացին կունենա համեղ և սննդառատ միրք, վորը ներկայումս նա դարձյալ առնում ե դրսից և դրանով իր յեկամուտը քչացնում ե:

զ. Շնորհիվ արհեստապես բուսցրած ծառերի, լինին նրանք պտղատու թե անպտուղ, գեգեղեցկանում ե գյուղի արտաքին տեսքը, նրա շրջակայքը և դրանով գյուղը դառնում ե գրավիչ — շոգ քաղաքներից ամառանոց յեկողների համար, վորոնք քիչ գումար չեն թողնում գյուղում: Վերև յիշած և շատ ուրիշ պատճառներ ստիպել են անծառ գյուղերին և ընդարձակ շրջաններին դիմել արհեստական ծառացման կամ յերկրի անտառացման, վորը վոչ մի դժվարութիւն չի ներկայացնում, յեթե միայն այդ գործը կատարվի հետզհետե, ամեն տարի և յեթե ծառերը դառնան գյուղի հոգատարութեան և խնամքի առարկա:

Քաղաքակրթված յերկրներում ամեն տարի ամառի տեղերում հարյուրավոր դեսյատին անտառներ են դրվում. ծառապատվում են բոլոր ճանապարհները, փողոցները, հրապարակներում

տնկվում են հասարակական անտառներ, զբոսավայրեր և այլն և դրա հետևանքով մի քանի տասնյակ տարում փոխվում է յերկրի ընդհանուր տեսքը:

2. ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մեր մերկ ու տխուր գյուղերը ծառախիտ ու ստվերախիտ անել, գցել ամեն տեղ, ուր այդ հնարավոր է, շինության և պտղատու ծառեր, բուսցնել ու տնկել բոլոր ճանապարհներին, առուների, առվակների, գետակների ու աղբյուրների շուրջ և դրանց յերկարությամբ ծառեր-հատկապես ուռենիներ, խնամել դրանց, փորպեսզի վնչ մարդը և վնչ ել անասունը չկոտրեն, չուտեն, չվռնչացնեն դրանց, հոգ տանել, վոր այդ ծառերը շուր ստանան ու լավ աճեն—ահա կուտուրական - շինարարական մեր գործերից մեկը, վորը նպաստելու յե Հայաստանի անտառացմանը և վորը պետք է տեղի ունենա նրա ամեն մի անկյունում, ամեն մի գյուղում: Ահա դրան է, վոր պետք է իր գործով ու հսկողությամբ մասնակցի Հայաստանի ամեն մի բաղաքացի և գյուղացի, կին թե տղամարդ, յերեխա թե հառակավոր անխտիր:

Ինչպես պետք է իրագործել այդ կարևոր և լայնածավալ գործը:

Դրա համար մենք պետք է որինով վերցնենք այդ գործում մեզմից շատ փորձառու և մեզնից ավելի կուտուրական Յեվրոպայի ժողովրդներից և յերկրներից:

Յերկիրը անտառացնելու միջոցներ շատ են, սակայն մենք կանգ կառնենք այդ միջոցներից մեկի՝ «Ծառատունկի տոն»երի միջոցով գյուղը, շրջանը անտառացնելու յեղանակի վրա, վորը ամեն տեղ, ուր այդ գործադրված է յեղել յերկար տարիներ, ավել և ամենափայլուն հետեւանք:

3. ԾԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի անտառացման գործը պետք է վերցնի իր վրա ամենից առաջ ինքը, Հայաստանի աշխատավորույունը: Այդ գործում նրան պետք է ողնեն մեր ժողովրդական աշխատավորական դպրոցները, վորոնք նոր և բարձր կուտուրայի առաջնորդներ են լինելու մեզնում:

Նույնպիսի պարտք կա գյուղի ու յերիտմիթյան և կուսկումի անդամների վրա և մասնավանդ գյուղխորհրդի, վորը անտառացման գործի աշխույժ իրագործողն է լինելու:

Յեւ անա այսպես, այդ յերեք մարմինները՝ դպրոցը իր ուսուցչով, նախգյուղգործկոմն և յերիտմիթյան քարտուղարը կազմում են ա-

մեն մի գյուղում «Գյուղական անտառացման Հանձնաժողովի» կորիզը, վորը և հիմնում է «Ծառերի Բարեկամների Ընկերություն» և վորին անդամագրվում են գյուղի բոլոր 10—55 տարեկան անդամները անխտիր: Անխտիր յենք ասում, վորովհետև յեթե այդ գործին չլծվի ամբողջ գյուղը, այլ նրա միայն մի մասը, մեր տղիտուլթյան և անկուլտուրականության պայմաններում անտառացման գործը կ'տապալվի, մեկի շինածը մյուսը կ'քանդի, կվոչնչացնի և մենք մեր նպատակին չենք հասնի: Ահա թե ինչու «Ծառերի բարեկամների ընկերությունը» իր մեջ է առնում գյուղի թե տղամարդկանց և թե կանանց, հասակավորներին և պատանուն և սրանց թվին գյուղի բոլոր հոտադներին ու հովիվներին, վորոնց շնորհիվ (անասունների) մեզնում վոչնչանում է ամեն մի ծառ և տունկ: Այդ անդամներից ամեն մեկը անպայմանորեն պետք է առնվազը անկե մի տունկ՝ այն տեղերում, վորոնք նշանակված կլինին հիշածս Հանձնաժողովի կողմից:

4. ԾԱՌԱՏՈՒՆԿԻ ՆԱԽԱԴԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԱՅԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ծառատունկի համար Հանձնաժողովը նշանակում է Ծառատունկի Որ կամ Ծառատունկի Տոն:

ահա այդ տոնը ամեն մի գյուղում կատարվելու է մեծ հանդիսավորությամբ և տյոպիսով հիմք է դրվելու անտառացման գործին:

Բայց այդ տոնից միքանի շաբաթ առաջ կատարվելու յեն միշարք անհրաժեշտ աշխատանքներ, վորոնք կայանալու յեն հետևյալներում:

ա. Ծառ տնկելու տեղերի ճիշտ վորոշում, դրա համար անտառացման տոնի Հանձնաժողովը գյուղական խորհրդի հետ միասին քննելու յեն՝ թե այս տարի իրանց գյուղի վո՞ր հողերի, վո՞ր առուների վրա առաջին հերթին պետք է տնկել ծառեր. ըստ վորում առաջնություն պետք է տալ նախ գյուղական - աշխատավորական դպրոցին—նրա բակին—յեթե ունի բակ, հողաբաժնին, յեթե ունի հողաբաժին, հանելով նախապես ջրի առու գալրոցի աշակերտների միջոցով՝ ուսուցչի, ուսուցչուհու ղեկավարությամբ: Յիշելու յե, վոր առանց վորոգման ծառերի աճումը անհաստատ է. ուստի, յեթե ջուր չկա վորպեսզի տնկած ծառերը առաջին տարում յերկու շաբաթ մի անգամ ջրվին—ավելի լավ է այդպիսի հողաբաժնում ծառեր չտնկել: 2. Մշտական ջո բ ունեցող առուների յերկու յեղերքներին: 3. Այն բանուկ ճանապարհների աջ ու ձախ կողմերին, վորոնք շուտ շուտ ջրվելու հնարավորություն ունեն: 4. Գյուղական հրապարակներում: 5.

Գյուղական լայն փողոցներում, յեթե միայն այդպիսիք կան, և 6. Հատուկ գյուղական հասարակական անտառատեղում, 2-ից մինչև 5 դեպյատլին տարածության վրա, վոր պետք է հատկացնի համայնքը: Այս անտառատեղը կարող է լինել և գյուղական նոր գերեզմանոցը, վոր շատ ցանկալի է:

Յեթե տնկատեղին վորոշված է, այժմ ահա, Ծառատունկի Որից 10—15-ը առաջ, Հանձնաժողովը պետք է գյուղական մեծ ժողով հրավիրի՝ աշխատելով, վոր ժողովին ներկա լինեն հնար յեղածին Հափ, նրա ամբողջ ազգաբնակչությունը 10—55 տարեկան հասակում: Այդ ժողովում Հանձնաժողովի անդամները բացատրում են ծառատունկի տոնի նշանակությունը, յերկրի անտառացման բոլոր ոգուտները և հենց այստեղ նա Ծառասերների Ընկերություն անդամ է գրում բոլոր ներկա յեղողներին, ուշք դարձնելով, վոր Ընկերության մեջ գյուղի ամեն մի տուն ունենա, գոնե իր մի ներկայացուցիչը: Ահա այս հավաքություն Հանձնաժողովը հայտարարում է թե՛ վճարներն է նշանակված Ծառատունկի Որ, քննում և հաստատում են ծառատունկի տեղերը և այլ մանրամասներ, ուստի առաջարկում յին անդամներին տոնից գոնե մի քանի որ առաջ կատարել ծառատունկի բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները այն է՝ ժողովել առու հանելու, յեթե

կարիք կա, տուռն մաքրելու՝ յեթե անմաքուր է և, վոր կարեվորն է, նախապես տունների համար փոսեր փորելու:

5. ՏՈՒՆԿՆԵՐԻ ՓՈՍԵՐԸ

Տունկը միայն այն ժամանակ կրունի հաջող, յերբ ա. նրա արմատներին՝ զարգացման և հետագա սնունդի համար կան անհրաժեշտ պայմաններ, փափուկ, սննդատու և պարարտ հող, վորոգման ջուր և տնկիի անմիջական պաշտպանություն՝ գոնե չորս-հինգ տարիների ընթացքում: Յեվ այդ պայմանները պետք է ստեղծել հենց սկզբում՝ փոսեր փորելիս:

Տունկի համար հատկացված փոսը պետք է լինի ամեն մի տունկի համար 1—1 արշին 4 վերջոր խորությամբ և մեկ ու կես արշին տրամագծով՝ լայնությամբ. մի տունկը մյուս տունկից պետք է հեռու լինի յեթե՝ ուռենիներ կամ բարդի (կաղամախ) յեն, չորսից հինգ արշին, իսկ յեթե պտղատու ծառեր յեն՝ ծիրան, խոճոր, տանձ, թութ, փշատ, դեղձ և այլն մեկը մյուսից 6—10 արշին հեռու. նույն հեռավորությունը պետք է պահպանել յեթե կաղնի է, աճար, կեճի, սիգ և այլն, այսինքն մեծ կատար ու տարածվող ճյուղեր ունեցող ծառեր: Ավելի խիտ տնկել թույլ է տրվում միայն համեմատաբար ավելի փոքր

հասակ ունեցող ծառերի համար՝ այն ե յերբեմն զեղծի և սալորի(5—6 արշին) համար:

Ուշք պետք է դարձնել վորպիսզի տընկի-
ները տնկվեն ուղիղ գծի վրա յեթե յերկու կամ
ավելի շարք լեն, շարքը շարքից լինի վեց արշին
հեռու, վորպեսզի ծառերը կազմեն ծառուղիներ,
իսկ յեթե ճանապարհի վրա յեն՝ ճանապարհի
լայնությամբ, բայց առվի մյուս յերեսին վոր
սայերը, կառքերը չդիպչեն, չխանգարեն, չջար-
գեն: Ամեն մի տնկիի տեղ նշանակելուց հետո,
պետք է փոսերը փորել բահերով, իսկ յեթե
հողը խճոտ է նաև քլունդներով: Փոսերի լայ-
նության և խորության մասին արդեն վերելը
խոսեցինք: Փոսեր փորելուս, ուշք պետք է
դարձնվի վոր փորած հողի վերին շերտը 4—5
վերջով խորությամբ դուրս բերվի և ածվի փո-
սի մի կողմ առանձին, իսկ դրա տակի հողը,
մյուս կողմը: Յերբ այսպես տնկիների համար ան-
հրաժեշտ բոլոր տեղերը փորված կլինին, շատ
ցանկալի յե, վոր ամեն մի փոսի մեջ նրա հա-
տակին ածվի մի փթաչափ աղալ (փեյլն), թարմ
թե չոր—միեփնույն է:

Այդ աղալը բույսը տնկելուց հետո նրա
արմատների զարգացման համար սնունդ է ծա-
ռայելու, և այդպես աղալած տունկը ավելի ու-
ժեղ է մեծանում ու զորանում: Շատ ցանկալի

յե, վոր փոսերի փորելը կատարվի աշնանը, իսկ
ծառեր տնկելը՝ զարնանը: Յեթե առաջին տա-
րում այդ անել անկարելի լեղավ, դա պետք է
անել մյուս տարիներին:

6. ՏՆԿԻՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼԸ

Շրջանի, գյուղի անտառացման գործում
մեծ նշանակություն ունի տնկին, նրա տեսակը,
բանի տարեկան լինելը, տնկիի արմատների ինչ
դրության մեջ գտնվելը և այլն:

Անտառացման համար բոլոր տեսակի ծա-
ռերի տնկիներ գործածելի, յեն այսինքն, ինչպես
վայրենի, նույնպես և պարտեզներից հանած
կուլտուրական ծառերինը: Ի հարկե, ամենից
լավն այն է, յերբ ամեն մի շրջան ունենա իր
կենտրոնում իր սեփական տնկարանը, և այն-
տեղ սերմերից բուսցրած ծառերի տնկիներ—,
բոլորն ել վորոշ հասակի և լավ խնամված գոր-
ծադրվեն շրջանի անտառացման գործի վրա:
Այդ դեպքում կարելի յե ըստել շրջանին ամե-
նից համապատասխան ծառերի տնկիներ: Յեվ
առաջիկա տարիներում ամեն մի շրջան այդպես
ել պետք է անի, յեթե ցանկանում է անտա-
ռացման գործը դնել հաստատ հիմքերի վրա:

Սակայն, մինչև սեփական տնկարաններ ու-
նենալը, կարելի յե «յուրա ցնալ» և ուրիշ տեղե-
րից բերված տնկիներով:

Այս դեպքում ցակալի յե, վոր ավելի ցուրտ տեղերի տնկիները տարվեն ավելի շոգ տեղեր և ընդհակառակը: Տաք տեղերից ցուրտ տեղեր տարված տնկիները չեն դիմանում նոր տեղի կլիմայական պայմաններին, լավ չեն աճում և շուտ չորանում են, այն ինչ ցուրտ և հողային վատ պայմաններում մեծացած տնկին, յերբ տնկում յենք ավելի տաք և հողային լավ պայմաններ ունեցող տեղերում դրանք այստեղ աճում և զարգացնում յեն լավ:

Բացի դա, պետք և ուշք դարձնել, վոր տնկիների արմատները լինեն չվիրավորված, շատ մազմզուկներով և յերեք տարեկանից ավել չլինեն: Մի և յերկու տարեկան տնկիները ամենից լավ յեն բռնում, այն ինչ յերեք տարեկանից բարձր տնկիները դժվարությամբ յեն բռնում:

Յեթե չկան հատուկ տնկարաններ, տնկիներ կարելի յե ստանալ ծառերի մացառուտներից, վորոնք մեծ քանակությամբ բանում յեն մայր ծառի տակին և խանգարում յեն նրա զարգացմանը: Այգիներում պարտիզպանը ամեն աշուն, կամ գորնանը վաղ այգալիսի մացառուտները կտրում, հեռացնում և ու դեն դցում: Ահա այդ մացառուտները, յեթե նրանք խնամքով փորված և իրանց արմատներով անվնաս — հանված են, կարող են ծառայել վորպես տնկիներ: Այդ-

պիսի մացառուտները տալիս յեն դրեթե բոլոր տեսակ ծառերը՝ սալորը, փշատը, տանձը, բալը, կեռասը, թութը, ծիրանը, վորպես և կաղնին, կեճին, սիդը, բարդին, կաղամախը և այլն: Դրանցից ընտրելու յե ուղիղ գնացած, լավ ճյուղավորված և չվնասված կամ քիչ վնասված արմատավորները և, նախ քան տնկելը, պետք և դրաց ժողովել ըստ տեսակների ու, փոքրիկ խրձեր կապելով, արմատները ծածկել հողի տակ և վրան տալ խոնավ հող, թողնելով բունը և ծայրերը հողից դուրս կիսապսակած:*) Տնկելուց մի կամ յերկու, առաջալիք յերեք ուր առաջ պետք և այդ տնկիները ունենալ դյուղում և պահել մի շվաք տեղ, վրան դարձյալ խոնավ հող ածելով:

Նկար № 1. Ծառերի պահելը հողի տակ:

*) Տես պատկերը:

Մի խոսքով, Ծառատունկի Հանձնաժողովը, իր գործակիցներով աշխատելու և վոր ծառատունկի տնից գոնե յերեք որ առաջ գյուղին անհրաժեշտ տնկիներ յամբողջ քանակը լինի գյուղում պատրաստ եր տրամադրության տակ:

Ծառատունկի Տոնի նախորեկին Հանձնաժողովը իր աշխատակիցներով պետք և հողի տակից հանի ստացած կամ ձեռք բերած տնկիները և ուշադրությամբ քննի դրանցից ամեն մեկը և բնորի ամենից լավ արմատներով և, վոր գլխավորն և, լավ բնով տնկիները և ընտրածը տաս-տաս խուրձերով կապել տա և պատրաստի հաջորդ որվա տոնի համար: Յեթե տնկիների արմատները շատ յերկար յեն, մի քանիսը կոտրատված կամ ջարտված, այդ արմատիկները պետք և այդու հատուկ մկրատով (սեկատոր) կամ ետոցի սուր դանակով կտրել, գեն գցել: Մնալով տնկիի վրա ջարդված, վիրավորված այդ արմատը հողի տակ կփթի և կփթեցնի նաև նրա վերևի առողջ մասը: Այս նախադրուշացումը անհրաժեշտ և հիշել տնկիների ընտրության աշխատանքի ժամանակ: Տնկելու պետք և գնան ամենից լավ, առողջ և զվարթ տեսակները:

7. ԾԱՌԱՏՈՒՆԿԻ ՏՈՆԸ:

Տոնի նախորեկին Հանձնաժողովի անդամները պետք և մանրամասն ցուցակագրեն գյուղի բահ

ունեցողներին և հաղորդեն նրանց, վոր հաջորդ որը՝ Ծառատունկի Տոնին նրանք ներկայանալու յեն իրանց բահերով: Բացի դա, հոգ պետք և տանել, վորպեսզի ամեն մեկը, ով տնկի ունի տնկելու, բերի իր հետ $2\frac{1}{2}$ -3 արշին յերկարությամբ և բահակոթի հաստությամբ մաքրած, առանց խուլթերի բհեր-կոլ-եք, վորոնք պետք և ծառայեն տնկիի համար վորպես պահպանանեցուկներ: Բինը անհրաժեշտ պայման և ամեն մի տունկի, յեթե ուզում ենք վոր տնկիի զարգացումը գնա հաջող:

Ուրեմն, բհեր բերելը պարտավորեցուցիչ և լինելու ամեն մի տնկիի համար: Վորպեսզի տնկողը բարոյապես կապված լինի իր ձեռքով տընկած տնկիի աճման հետ, բհի մի ծայրը պետք և փոքր ինչ տաշել և նրա վրա գրել տնկողի անուն-ազգանունը: Սա ևս կարևոր և հոգեբանական տեսակետից: Գրելով իր ձեռքով տնկած տնկիի մոտ իր անունը, նա-տնկողը հոգ և տանում, վոր այդ տնկին բսնի, զարգանա, դա նրա աշխատանքի պարծանքն և:

Յեվ դա պետք և իրադրոճել ամեն տեղ:

Բհերի հետ միասին պետք և տնկողը ունենա իր հետ նաև կանեփի, բրդի կամ մի այլ նյութից յերկու արշինանոց թել-սովորական ռպագասի հաստությամբ՝ տունկը բհիբի հետ կապելու և ամրացնելու համար:

Այդ նպատակին կարող են ծառայել նաև դալար ճյուղի ճյուղերը-յեթե կան այդպիսիներ: Բացի դա մյուս կարևոր պայմանը դա տնկիններին ջուր տալու խնդիրն է: Մենք արդեն ասեցինք, վոր առանց ջրի, առանց առատ վոռոգման տնկի տնկելը ավելորդ է զուր աշխատանք է, ուստի Հանձնաժողովը տնկելուց մի քանի որ առաջ պետք է հող տանի, վոր տնկինների մոտ գտնված առուները պատրաստ լինեն, վոր ծառատունկի որը ձեռքի տակ ջուր լինի՝ տնկած տնկենին իսկույն ջրելու համար: Այս գործով պետք է զբաղվի Հանձնաժողովի կողմից ընտրված Զրային սեկցիան, բաղկացած գյուղի կամ «ընկերության» ամենից յեռանդուն անդամներից, վորոնք ամբողջ ժամանակ հսկելու յեն տնկիների իր, ժամանակին ջրելու գործի վրա:

Ընդհանրապես Հանձնաժողովը աշխատելու յե վորպիսովի ծառատունկի գործով հետաքրքրվեն և նրա աշխատանքներն հետևողական դից վորքան կարելի է շատ մարդիկ և, վոր այդ գործը չդառնա գյուղի մի քանի մարդկանց համար ձեական խաղալիք կամ դատարկ ժամանց: Ուսուցիչներ, յերիտասարդներ, պատանիներ, աշակերտներ, մանավանդ գյուղի հոտաղներն ու հովիվները բոլորը բոլորը պետք է գործի

կանչվեն. վորքան շատ մարդ, վորքան շատ հետաքրքրվողներ մոտենան այս գործին, այնքան ապահով կգա անտառացման գործը. թող վոչ վոր չհամարի իրեն ոտար ու կողմնակի, թող հնար յեղածին չափ ընկերություն մեծ թվով անդամներ առնեն իրանց ձեռքը անտառացման գործը, վորի աջողությունը, ինչպես արդեն ասեցինք կախված է համայն հասարակություն համակրությունից և վոչ թե նրան մի քանի ընտրյալներից կամ նշանակվածներից:

Զ. ՄԱՌԱՏՈՒՆԿԻ ՏՈՆԸ ՅԵՎ ՏՆԿԻՆԵՐ ՏՆՎԵԼԸ

Ծառատունկի տոնը արտաքուստ յեվս կատարվելու յե մեծ խանդավառությունմբ: Առավոտը շուտ զանգահարությունմբ, դհոլ ու զուռնայով գյուղիսորհուրդը, դպրոցի բոլոր օաների և յերիտմիություն առաջնորդությունմբ և մասնակցությունմբ դրոշակներով, ծառատունկի տոնին հարմար նախապես շինած պլակատներով և լողունգներով, գյուղական ամբողջ հասարակությունը դուրս է գալու հրապարակ, ուր Հանձնաժողովի անդամները կազմում են հասարակական միտինգ, վորի ժամանակ նրանք բացատրելու յեն ծառատունկի որվա նշանակությունը և տոնելու յեղանակն ու կարգը: Այդ շքերթը պատելու յե բոլոր թա-

ղերը և ժողովելու յե ամեն մի տնից Ընկերության անդամներին իրանց բահերով, բհերով: Այդտեղից գյուղի ամբողջ համայնքը նորից ժողովում և կենտրոնական հրապարակ, ուր զրուշակազարդ սայլերի վրա բարձված պետք է լինեն խուրձերով կապված տնկիները, այնուհետև, ըստ հարմարության, գյուղը կենտրոնանալու յե մի տեղ՝ ծառատնկման մի տեղի վրա, կամ բաժանվելու յե զանազան կողմեր՝ յեթե ծառատնկման տեղերը ցրված են: Վերջին դեպքում յուրաքանչյուր խմբակ ունենալու յե իր առաջնորդը, պատասխանատու ղեկավարը, տնկիներ ջրող մասնաժողովի անդամին, վորոնք տանելու յեն իրանց հետ ծառափոսերի թվին համապատասխան ծառատունկեր: Տեղ հասնելով, ամեն մի անդամի, ըստ իր հետ բերած բհերի թվի, բաժանվում են տնկիներ: Տնկողները շարքով կանգնում են փոսերի առաջ գոլգբերով և սկսվում և տնկելու գործողութունը այսպես: Նախ փոսի մեջ ածում ու ցրվում և հողի այն վերին շերտը, վոր առանձին եր կիտված. դրանից հետո, պետք է ցցել բհերը փոսի կենտրոնում, հետո ածել փոսի մյուս կողմում գտնված ներքնաշերտի հողից այնքան, վոր փոսի կենտրոնում գոյանա մի կոնուսաձև թումբ, վորի գագաթը հասնի փոսի բարձրության: Կոնուսի

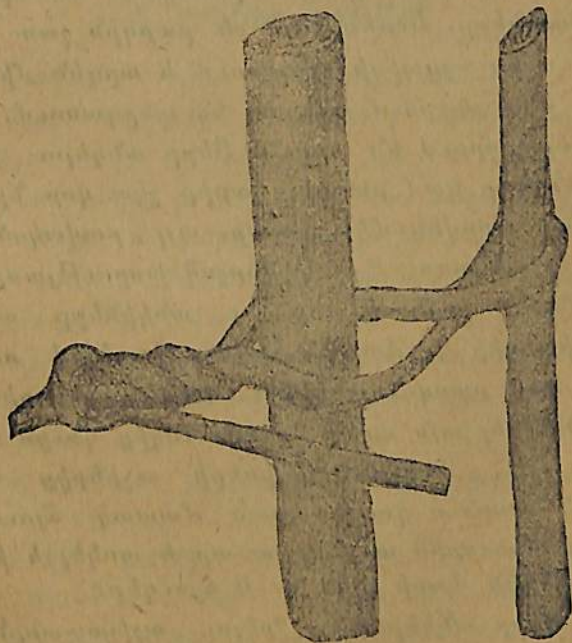
գագաթին (Տես պատկեր №2) դրվում և տնկին բհիրին կից, ուղղահայաց, վոր բռնում և տնկողներից մեկը և տնկերի արմատները ուղղում և ափսպես, վոր նրանք փռվեն կոնուսի բոլոր կողմերը, չխճճվեն իրարու հետ: Մյուս անձը, վոր

Նկար № 2. Տունկը տնկելու և բիրը ամրացնելու յե զանակ:

ունի ձեռքին բահը, զգուշությամբ թափում ե
տնկիի արմատներն վրա հողի մնացորդը: Ուշք
պետք ե դարձնել, վոր հողը գունդ-գունդ չլինի,
այլ փուխը, ցրած, մանրացած: Ահա այդ հողը
ածվում ե արմատների վրա և վտարով տրոր-
վում ե վորպեսզի արմատներն արանքում բաց
տեղեր չմնան. միաժամանակ ծառ բոնողը աշ-
խատում ե վոր տնկին խորը չհատի, այլ բարձր
լինի հողի մակերեսով: Եւ հողը ամեն կողմից
ամուր շրջապատի արմատները: Պետք ե տնկել
այնպես, վոր տնկին մի-յերկու մատ ավելի խոր
լինի տնկած, քան նա յեղել ե բերած տեղից,
վոր կաբելն յե հեշտ նկատել տնկու վզից: Յեվ
այնպես հողը հետզհետե ածվում ե տնկին վրա,
ներանով լցվում ե ամբողջ փոսը և, յերբ փոսը
լցված ե, անշուշտ կավեղանա ավելորդ հող.
այդ հողից պետք ե կազմվի փոսի լայնությամբ
ներա ամբողջ շրջագծով մի շրջան իր թմբերով:
Դա նրա համար ե, վոր առկից այնտեղ ջուր
թողնվի կամ ձեռքով-գույլերով, կթերով ջուր
ածվի տնկերի տակը: Ջուր ածվելու յե այնքան,
վոր հողը ամբողջովին ծծվի և ջուրը դուրս գա
յերես: Դա նշանակում ե վոր հողը հազեցված ե
ջրով: Ահա այժմ բները պետք ե կապել տնկիի բնի
հետ (տեսնել №3) այն թուղով, վոր վերջերեւ են իրանց
հետ տնկի տնկողները: Կապել պետք ե յերկու

տեղ, բայց վոչ շատ ամուր, հողից յերկու թիզ
բարձր և տնկիի ծայրից յերկու թիզ ցած — ըստ
հարմարության և ըստ տնկիի բնի յերկարության:
Այս կապերը նրա համար են, վոր մատաղ և
թույլ տնկին չշարժվի քամուց կամ մարդու
կողմից, վոր նրա արմատները մնան ամուր և
մազմզունքները չպոկվեն իրանց տեղերից: Մա՛

Նկար № 3: Տնկին բրի հետ կապելու յեղանակ:

բհիրը տունկի սկզբնական պաշտպանության առաջին և գլխավոր նեցուկն է:

Դալով բարդիի և ուռենինների տնկիններին, դրանք կարող են լինել և մի տարվա շվեր 1 $\frac{1}{2}$ 2 արշին յերկարությամբ: Դրանք շատ լավ են, մանավանդ ուռենինների շվերը առունների, առփանների, գետակների ափերին տնկելու, ուր հոսում է մշտական ջուր և վոռոգում են նրանց արմատները: Ուռենիններն ու բարդին շատ լավ աճում են այդպիսի տեղերում և արդեն մի յերեք չորս տարում այնքան են զարգանում, վոր սովերավորում են առուն: Յերբ տնկելու յենք ուռենիններ կամ բարդի, կարիք չկա վոր նրանց համար փորվեն մեծ փոսեր, այլ բավական է բացել մի առու 8—10 վերջոկ խորությամբ և նույնքան լայնությամբ ու տնկինները տնկել միմիանցից 3—4 արշին հեռու, փաղելով ուռենու կամ բարդու տնկին 8—10 վերջոկ հողի մեջ ու ծածկել այն առվի հողով: Հողից դուրս մնացած 1 $\frac{1}{2}$ —2 արշին տնկինների աչքերից հենց նույն տարում դուրս կգան մատաղ ճյուղեր, վորոնց առորին աչքերը պետք է պոկել և թողնել վերին մասի վրա 5—6 ճյուղեր:

Յերբ տնկելու և ջրելու աշխատանքները ավարտվեցին, բոլորը իրենց բահերով դալիս Ժողովում են գյուղի հրատարակ, Հանձնաժողովի

անդամների հնարագիտությանն և մտում որվա մնացյալ մասի խելացի ու հետաքրքիր կազմակերպումը: Պարեր, յերգ, ճառախոսություն, դրույցներ, նույնիսկ գոտեմարտ, վազք, և այլն սրանք բոլորը ցանկալի են և մտցնում են մեծ աշխուժություն ու հետաքրքրություն տոնակատարության բնույթի մեջ:

ՏՆԿԻՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

Սակայն հարցը տնկիններ տնկելու մեջ չէ, այլ տնկինները խնամելու, նրանց պահպանելու մեջ: Ահա այդ տեղ է վոր թե Հանձնաժողովը, և թե նրա հետ ամբողջ գյուղը պետք է լարեն իրենց ջանքերը, ուշադրությունը ու հոգատարությունը: Մեր գյուղը չի սիրում ծառ. նա, կարծես, ծառի բնական թշնամին է. կոտրել, ջարդել ծառ, տունկ, թուփ, ուտեցնել տալ անասուններին, այնպես, վոր ծառի հետքն անգամ չմնա, դա մեր գյուղի բնորոշ դիժն է, վորի դեմ պետք է կռվել ամեն միջոցներով:

Յեթե գյուղը վորոշել է անտառացնել իր առուն, բազը, հանդը, անտառատեղին և այլն, այդ դեպքում հարկավոր է վոր գյուղը ունենա հասարակական տնկինների վրա հսկող—հատուկ մի ակապան, վորը պահասխանասու

լիճի սնկիների պահպանման համար, ջրի նրանց՝ յերբ հարկավոր ե, բհերը ուղղի, կապի, տնկիների «գլուխները տա» և ընդհանրապես հսկի տնկիների վրա: Յեւ ղա պետք ե լինի վոչ ձրի, այլ վորոշ վարձատրությամբ: Բացի դա, պետք ե կրթել հասարակության գիտակցությունը տնկիներ խնամելու խնդի շուրջ: Ամեն մի հոտաղ, հովիվ, անդամ գրվելով ընկերությանը, հսկում ե վոր անասունները չուտեն, չվոչնչացնեն նորատի ծառերը, իսկ ամենից յեռանդուն և գիտակից պաշտպաններ պետք ե լինեն դպրոցի սաները՝ գյուղի ապագա գիտակից այդ անդամները: Դպրոցը իր ուսուցիչներով պետք ե պարբերապես կրթի, պատվաստի իր սաներին ծառերի խնամքը, նրանց նշանակությունը, եվ, յեթե կարելի յե, սովորեցնի նրանց պատվաստել տունկեր, ծառեր, վորպեսզի այդ աշխատանքները դպրոցի պարտեզից և այգուց սաները տանեն իրենց տուն, իրանց բազ, իրենց պարտեզ, վորով միայն գյուղը ամբողջովին կծառավորվի և կստանա այն ոգուտները, վորոնց մասին խոսեցինք սկզբում:

Գյուղական դպրոցի պարտեզն ու հողաբաժինը առաջինը պետք ե դառնան գյուղի ծառավորման որինակներ. այստեղ պետք ե դա ու մտնի գյուղացին տեսնելու և սովորելու թե՛

ինչպես պետք ե խնամել ու զարգացնել ծառն ու պարտեզը. ուստի գյուղական ուսուցիչների վրա հատուկ պարտականություն կա այդ գործը դնել վորչափ կարելի ե լայն և խիստ: Գյուղական խորհուրդը իր հասարակական վճռով գյուղի ծառացման, նրա անտառացման պատասխանատու ժամինն ե, ուստի խորհրդի խստությունն ու պահանջկոտությունը տնկիների փաստողների վերաբերմամբ պետք ե հայտնի լինի գյուղական հասարակության բոլոր անդամներին:

Ահա ծառատունկի այս «որեր»-ի և նրա տարեց տարի կատարված այդ ուղղությամբ աշխատանքից ե կախված գյուղի ու նրա շրջակայքի անտառացումը: Հիշելու յե, վոր ընդամենը մի տասնյակ տարի իրար յետևից կատարվող անտառացումով կարելի յե 10—12 հազար ծառ տնկել գյուղում՝ հասարակական ոգտագործման համար. այստեղից անտառացումը հետզհետե կանցնի մասնավոր տներ, տնտեսություններ, և կզարգանան մեր գյուղերում պարտեզներ, այգիներ և այդպիսով մեր ավերակ, չոր ու մերկ գյուղը մի տասնյակ տարուց հետո կստանա այն պատկերը, վորին կարոտ ե թե յերկիրը և թե ինքը ազդաբնակությունը: Մեր գյուղը, վերջապես, կսովորի ծառ սիրել:

Այդ որվանից Հայաստանի անտառացումը ապահովված կլինի ընդ միշտ:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0295650

20397

ԳԻՆՆ Ե' 10 ԿՈՊԵԿ ՋԵՐԿ.